

การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Synthesis of the Northeast Community- base research

โชติมา วัฒนะ¹

Chotima Watana

ดร. มาลี กาบมาลา²

Dr.Malee Kabmala

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำการศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2554 ในฐานข้อมูลห้องสมุดออนไลน์ E-library จำนวนทั้งสิ้น 256 โครงการ ผลจากการสังเคราะห์ตามวิธีทวิหาวิจัยท้องถิ่น พบว่า ปีที่ทำการวิจัยมากที่สุดคือ ปี พ.ศ. 2551 กลุ่มเนื้อหาวิจัยที่ทำจำนวนมากที่สุดร้อยละ 24.60 คือ ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากที่สุดร้อยละ 35.15 เมื่อจำแนกเป็นรายจังหวัด พบว่า

---

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Graduate Student, Master's degree Program Information Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Associate Professor, Information and Communication Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ที่มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีจำนวนมากถึงร้อยละ 16.79 ลักษณะผลงานวิจัยเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน ร้อยละ 25.00 กรอบความคิดการวิจัยจากฐานของปรากฏการณ์ของพื้นที่ร่วมกับฐานของประสบการณ์ ร้อยละ 87.50 ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ร้อยละ 52.73 รูปแบบการจัดทีมวิจัยแบบผสมระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ร้อยละ 61.71 การพัฒนาโครงการวิจัยใช้กระบวนการร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและคำถามการวิจัย ระหว่างนักวิจัยหลัก นักวิจัยชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้านในพื้นที่และผู้ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นและปัญหาการวิจัยเพื่อท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นผลจากนโยบายของรัฐมากที่สุด ร้อยละ 48.82 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด คือ การจัดเวทีวิจัย ร้อยละ 24.60 การสรุปผลวิจัยก่อนการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยใช้วิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล ร้อยละ 42.97

คำสำคัญ : การสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Keywords : Document Synthesis, Local Research, Northeast's Local Research

บทนำ

การวิจัยเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาของสังคมไทย การวิจัยตามแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ผ่านมาได้เป็นส่วนหนึ่งของทางออกในการพัฒนาสังคม ซึ่งมีการโต้แย้งเกี่ยวกับวิธีการศึกษาแนวการพัฒนากระแสหลักแบบทุนนิยมมากกว่าแนววัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ผลงานวิจัยกระแสหลักที่ผ่านมาทำให้เข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาการพัฒนาสังคมไทยที่มีลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือประการแรกการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เน้นสังคมเมืองมากกว่าชนบท ประการที่สองการพัฒนาสังคมในอดีตได้เน้นการพึ่งพาทายนอกในหลากหลายรูปแบบ ประการที่สามการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาทำให้เกิดสังคมที่ไร้ศีลธรรมและจิตใจ โดยเป็นการทำลายต้นทุนทางสังคมอย่างประเมินค่าไม่ได้ ประการที่สี่การพัฒนาสังคมของไทยไม่เน้นการมีส่วนร่วม จึงทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอและขาดโอกาสในการควบคุมและจัดการทรัพยากรของตนเอง ประการที่ห้าการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาได้ทำลายสถานะสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบการตลาดของสังคม และประการสุดท้ายการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาได้เน้นทิศทางเดียวให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศโดยไม่สนใจทางเลือกอื่น

ของท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าการวิจัยที่ผ่านมาแม้ว่านำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้บ้างแต่มักขัดกับผลประโยชน์ของผู้กุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งมักมองปัญหาไม่ เป็นระบบไม่เชื่อมโยง ด้วยเหตุนี้แนวคิดการวิจัยไม่จำเป็นต้องทำโดยนักวิชาการเสมอไป ชาวบ้านก็สามารถทำวิจัยได้ที่เรียกว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ซึ่งจำเป็นต้องเปิดเวทีที่มีทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ และนักพัฒนาร่วมกัน ศึกษาชุมชนท้องถิ่นเพื่อไปสู่การหาวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม (Ganjanapan, 2001)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (Thailand Research Fund) ซึ่งเป็นหน่วยงาน ที่รับผิดชอบสนับสนุนทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม นโยบาย ทรัพย์สินทางปัญญาการพัฒนาánักวิจัย ระบบวิจัยของประเทศ สนับสนุนการนำผลงาน วิจัยไปใช้ประโยชน์ตลอดจนสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่นได้ตระหนักในความสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลงานวิจัยที่ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผนหาคำตอบ และทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา อย่างเป็นระบบ เพื่อตอบคำถามหรือตอบข้อสงสัยบางอย่าง ซึ่งเน้นการแก้ปัญหาในชุมชน โดยไม่เน้นวิธีการ และผู้ที่ทำวิจัยต้องเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง เพื่อจะได้แก้ไข ปัญหาให้ตรงประเด็น กระบวนการวิจัยของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะมุ่งสร้างพลังอำนาจให้ กับชุมชนท้องถิ่นไปพร้อมกับการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยมีที่ปรึกษางานวิจัยและหน่วย ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับพื้นที่คอยให้การสนับสนุนชุมชนวิจัยอย่างใกล้ชิด ภายใต้หลักการสนับสนุน 3 ข้อคือ ปัญหาและความต้องการมาจากชาวบ้าน ชาวบ้านเป็นทีม วิจัยหรือร่วมเป็นทีมวิจัยและมีปฏิบัติการทดลองเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน (Kaewsong; et al., 2006) ในปี พ.ศ.2541 สกว.ได้สร้างเครือข่ายงานวิจัยที่สามารถตอบสนองหรือชี้นำ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค โดยการจัดตั้งฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและให้ทุน สนับสนุนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีหลักการสำคัญของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็คือ “การตั้งโจทย์วิจัย และสนับสนุนงานวิจัย ตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่น” ไม่ใช่ตามความ ต้องการของรัฐ หรือ ตามความสนใจของนักวิจัย ทั้งนี้งานที่สนับสนุนจะไม่จำกัดสาขาวิชา กลุ่มคน หรือองค์กร ที่เสนอ เป้าหมายใหญ่ของการวิจัยคือ ให้ได้ผลงานวิจัยที่ชุมชน ท้องถิ่นนำไปใช้ได้ และทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนขึ้นจากกระบวนการทำวิจัยนั้น ปัจจุบัน ได้สนับสนุนทุนวิจัยและรวบรวมผลงาน การวิจัยไว้เป็นองค์ความรู้และเผยแพร่ให้บริการ

ในฐานะข้อมูลห้องสมุดออนไลน์ สกว. จำนวนทั้งสิ้น 1,395 โครงการ (<http://elibrary.trf.or.th/>) โดยแบ่งเนื้อหาประเด็นวิจัยออกเป็น 10 กลุ่มประเด็นประกอบด้วย 1) ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การศึกษาชุมชน 4) สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร 5) ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 6) เศรษฐกิจชุมชน 7) เกษตรกรรมยั่งยืน 8) การบริหารจัดการท้องถิ่น 9) เด็ก เยาวชน และครอบครัว และ 10) การวิจัยและพัฒนา กลุ่มสหายมิตรประชาชาติ (Thailand Research Fund, Community-based Research Division, 2009) งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีประเด็นวิจัยที่หลากหลาย รวมทั้งลักษณะของกลุ่มคนที่เข้าร่วมโครงการ พื้นที่การทำวิจัย การบริหารจัดการงานวิจัย ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากโครงการวิจัย บทเรียนต่างๆ มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทางสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรอิสระและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น การฟื้นฟูองค์ความรู้เดิมและสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ถูกขับเคลื่อนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) ฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการใช้งานวิจัยในสองระดับ คือ ระดับที่ 1 การใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ให้กับชาวบ้านและชุมชนที่ประสบกับสถานการณ์ปัญหาในระดับพื้นที่ และระดับที่ 2 การพยายามใช้ผลงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ผลิตงานวิจัยและการใช้ผลของการทำวิจัยจำนวนมากที่ตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะเดียวกันกระบวนการทำงานได้พยายามนำกลุ่มคนผู้มีความรู้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงาน โดยเล็งเห็นถึงพลังที่จะสามารถขับเคลื่อนที่สูงขึ้นโดยเฉพาะกับการใช้ผลของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทราบถึงสภาพของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านกลุ่มเนื้อหางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่เผยแพร่งานวิจัย สถานการณ์ปัญหาหรือการพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่การทำวิจัย กระบวนการดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะวิธีวิทยาวิจัยท้องถิ่น รวมทั้งการบริหารจัดการงานวิจัย เพื่อเป็นข้อเสนอแนวทาง

ของการขับเคลื่อนงานวิจัยและเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความรู้ที่อยู่ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะสามารถพัฒนาคนและสังคมไทยได้เนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นความรู้เฉพาะชุมชนที่เกิดจากกระบวนการคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ สรุปคำตอบและถอดบทเรียนร่วมกันของคนในชุมชน (Thailand Research Fund, 2002) เช่นเดียวกับทัศนะของ Chinawong (2005) ; Kaewsong; et al. (2006) ที่ชี้ให้เห็นว่า การวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของท้องถิ่น ตั้งอยู่บนฐานปรากฏการณ์และประสบการณ์เป็นหลัก ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม โดยไม่ใช้ฐานความคิดหรือกรอบความคิดเชิงทฤษฎี และเป็นการวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจ หรือการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ๆ ได้จริง อีกทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศชาติเข้มแข็งขึ้น

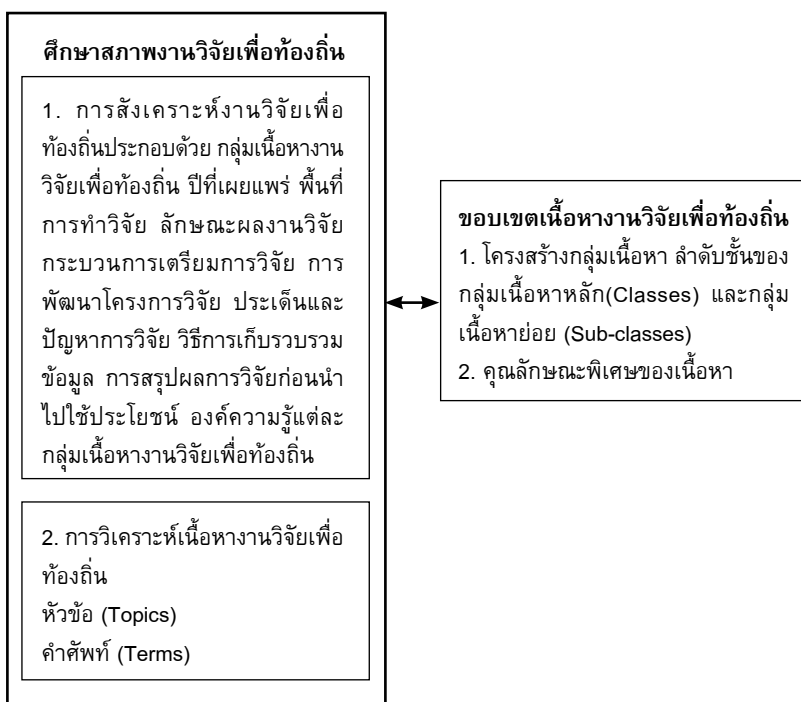
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านกลุ่มเนื้อหา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่เผยแพร่ พื้นที่การทำงานวิจัย ลักษณะผลงานวิจัย กระบวนการเตรียมการวิจัย การพัฒนาโครงการวิจัย ประเด็นและปัญหาการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการวิจัย ก่อนนำไปใช้ประโยชน์ องค์ความรู้แต่ละกลุ่มเนื้อหา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยศึกษาวิจัย 2 ส่วน คือ 1) การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านกลุ่มเนื้อหา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่เผยแพร่ งานวิจัย พื้นที่การทำงานวิจัย กระบวนการดำเนินการวิจัย การบริหารจัดการงานวิจัย โดยใช้แนวทางระเบียบวิธีวิทยารวบรวมในการสังเคราะห์งานวิจัย และ2) การวิเคราะห์เนื้อหา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis approach) ของ Taylor (1999) และแนวทางการจัดระบบความรู้ (Organizing of knowledge approach) มาประยุกต์ใช้โดยหลักการ คือ จัดกลุ่มเนื้อหาที่มีเนื้อหาเป็น

เรื่องเดียวกันอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มเนื้อหาหลัก และภายใต้แต่ละกลุ่มเนื้อหาหลัก (Class) จะแบ่งเนื้อหาออกเป็นกลุ่มเนื้อหาย่อย (Sub-classes) และแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างความสัมพันธ์ของเนื้อหาตามลำดับชั้น (Hierarchical structure) (Kumar, 1985; Broughton, 2006) และใช้แนวทางการวิเคราะห์แฟซิท (Facet analysis approach) ในการหาคุณลักษณะพิเศษของเนื้อหา ตามแนวคิดของ Broughton, 2008; Hjørland, 2008) ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือในการเข้าถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบฐานข้อมูลห้องสมุดออนไลน์ สกว.(<http://elibrary.trf.or.th/>) ได้แก่ หัวเรื่อง ศัพท์สัมพันธ์ และออนโทโลยี

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรในงานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ให้บริการในฐานะข้อมูลห้องสมุดออนไลน์ E-library ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ตั้งแต่ ปี 2543 –2554 จำนวน 256 ชื่อเรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร โดยประเด็นการสังเคราะห์เอกสารตามประกอบด้วย กลุ่ม ประเด็นหางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่เผยแพร่ พื้นที่การทำงานวิจัย ลักษณะผลงานวิจัย กระบวนการเตรียมการวิจัย การพัฒนาโครงการวิจัย ประเด็นและปัญหาการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการวิจัยก่อนการนำไปใช้ประโยชน์ องค์ความรู้แต่ละกลุ่มเนื้อหาหางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการวิจัย

1. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีที่เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2554 ในฐานะข้อมูลห้องสมุดออนไลน์ E-library ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 256 โครงการ ผลการวิจัยพบว่า จำนวนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีมากที่สุด คือ ปี พ.ศ. 2551 จำนวน 81 โครงการ (ร้อยละ 31.64) รองลงมาคือ ปีพ.ศ.2552 จำนวน 53 โครงการ (ร้อยละ 20.70) และปี พ.ศ.2550 จำนวน 35 โครงการ (ร้อยละ 13.67) ตามลำดับ ส่วนปีที่มีจำนวนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นน้อยที่สุด คือ ปีพ.ศ.2544 จำนวน 1 โครงการ (ร้อยละ 0.39) เมื่อจำแนกตามกลุ่มเนื้อหาหางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรจำนวน 63 โครงการ (ร้อยละ 24.60) เกษตรกรรมยั่งยืนจำนวน 38 โครงการ (ร้อยละ 14.84) และการวิจัยเรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวมี 35 โครงการ (ร้อยละ 13.67) ส่วนเนื้อหาหางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีการทำวิจัยน้อยที่สุดคือ การวิจัยและพัฒนากลุ่มสหายธรรมชาติดีมีจำนวน 1 โครงการ (ร้อยละ 0.39) (ดังตารางที่1)

2. พื้นที่การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากที่สุด คือ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญจำนวน 90 โครงการ (ร้อยละ 35.15) กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนกลาง ประกอบด้วยจังหวัด ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด จำนวน 72 โครงการ (ร้อยละ 28.11) กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัด นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ จำนวน 48 โครงการ (ร้อยละ 18.75) กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย จังหวัดอุดรธานี หนองคาย เลย จำนวน 33 โครงการ (ร้อยละ 12.89) ตามลำดับ ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการทำวิจัย เพื่อท้องถิ่นน้อยที่สุดคือ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร มีจำนวน 13 โครงการ (ร้อยละ 5.07)

เมื่อจำแนกตามพื้นที่การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นรายจังหวัด พบว่าพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวน 43 โครงการ (ร้อยละ 16.79) จังหวัดยโสธรจำนวน 33 โครงการ (ร้อยละ 12.89) จังหวัดมหาสารคามจำนวน 26 โครงการ (ร้อยละ 10.15) ส่วนพื้นที่ที่มีจำนวนการทำวิจัยน้อยที่สุดคือพื้นที่จังหวัดนครพนม จำนวน 3 โครงการ (ร้อยละ 1.17)

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัยและกลุ่มจังหวัดที่มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากที่สุดคือ กลุ่มเนื้อหาเกษตรกรรมยั่งยืนของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 23 โครงการ (ร้อยละ 8.99) กลุ่มเนื้อหาเด็ก เยาวชน และครอบครัวของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จำนวน 21 โครงการ (ร้อยละ 8.22) กลุ่มเนื้อหาชุมชนกับการจัดการทรัพยากรของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จำนวน 18 โครงการ (ร้อยละ 7.03)

เมื่อจำแนกตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัยและจังหวัดที่มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากที่สุดคือ กลุ่มเนื้อหาเด็ก เยาวชน และครอบครัว จังหวัดยโสธร จำนวน 15 โครงการ (ร้อยละ 5.86) กลุ่มเนื้อหาชุมชนกับการจัดการทรัพยากร จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.69) และจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 11 โครงการ (ร้อยละ 4.30) (ดังตารางที่ 2)

3. ลักษณะผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 คุณลักษณะของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีลักษณะผลงานวิจัย เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน จำนวน 64 โครงการ (ร้อยละ 25.00) การฟื้นฟู อนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น จำนวน 51 โครงการ (ร้อยละ 19.92) การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 41 โครงการ (ร้อยละ 16.01) การสร้าง

องค์ความรู้ ความรู้ใหม่ ภูมิปัญญา 37 โครงการ (ร้อยละ 14.45) กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน 36 โครงการ (ร้อยละ 14.06) การพัฒนาอาชีพและสร้างอาชีพ 11 โครงการ (ร้อยละ 4.29) การจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนรู้ จำนวน 10 โครงการ (ร้อยละ 3.90) ส่วนลักษณะผลงานวิจัยที่น้อยที่สุดคือ หลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 6 โครงการ (ร้อยละ 2.34)

เมื่อจำแนกตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัยและลักษณะผลงานวิจัย โดยพิจารณาคุณลักษณะที่มากที่สุด พบว่า

- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 8 โครงการ (ร้อยละ 3.13)

- การบริหารจัดการท้องถิ่นมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73)

- เด็ก เยาวชน และครอบครัวมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน จำนวน 11 โครงการ (ร้อยละ 4.29)

- การวิจัยและพัฒนากลุ่มสหายธรรมชาติมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการฟื้นฟู อนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น จำนวน 1 โครงการ (ร้อยละ 0.39)

- การศึกษากับชุมชนมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนรู้ จำนวน 9 โครงการ (ร้อยละ 3.51)

- เกษตรกรรมยั่งยืนมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ภูมิปัญญา จำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.68)

- ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน จำนวน 23 โครงการ (ร้อยละ 8.98)

- ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการฟื้นฟู อนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น จำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.68)

- เศรษฐกิจชุมชน มีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73)

- สุขภาพ หมอเมือง และสมุนไพร มีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการฟื้นฟู อนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น จำนวน 10โครงการ (ร้อยละ 3.90)(ดังตารางที่ 3)

3.2 การสร้างฐานคิดหรือกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual frame work)

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้สร้างฐานคิดหรือกรอบความคิดการวิจัยจากฐานของปรากฏการณ์ของพื้นที่ร่วมกับฐานของประสบการณ์ (Phenomenal and experience base) จำนวน 224 โครงการ (ร้อยละ 87.50) ส่วนฐานความคิดหรือกรอบความคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical concept) ตามแนวตะวันตกหรือแนวกวีวิชาการกระแสหลัก จำนวน 32 โครงการ (ร้อยละ 12.50)

เมื่อจำแนกตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัย การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยพบว่า กลุ่มเนื้อหางานวิจัยชุมชนกับการจัดการทรัพยากรมีการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจากปรากฏการณ์และประสบการณ์มากที่สุดจำนวน 52 โครงการ (ร้อยละ 20.31) เกษตรกรรมยั่งยืนจำนวน 36 โครงการ (ร้อยละ 14.06) เด็ก เยาวชน และครอบครัวจำนวน 30 โครงการ (ร้อยละ 11.71) สำหรับกลุ่มเนื้อหางานวิจัยที่สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจากทฤษฎี พบว่า ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรจำนวน 11 โครงการ (ร้อยละ 4.29) เด็ก เยาวชน และครอบครัวจำนวน 5 โครงการ (ร้อยละ 1.59) (ดังตารางที่ 4)

3.3 วิธีการวิจัยในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจำนวน 135 โครงการ (ร้อยละ 52.73) การใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการจำนวน 82 โครงการ (ร้อยละ 32.03) และการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 39 โครงการ (ร้อยละ 15.23) ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัย และวิธีการวิจัย พบว่า

- ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด จำนวน 35 โครงการ (ร้อยละ 13.67) ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 23 โครงการ (ร้อยละ 8.98) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 5 โครงการ (ร้อยละ 1.95)

- เกษตรกรรมยั่งยืน ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมากที่สุดจำนวน 26 โครงการ (ร้อยละ 10.15) ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 5 โครงการ (ร้อยละ 1.95)

- เด็ก เยาวชน และครอบครัวใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด 15 โครงการ (ร้อยละ 10.15.855) ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

จำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.68) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 8 โครงการ (ร้อยละ 3.12) (ดังตารางที่ 5)

4. กระบวนการเตรียมการวิจัยการจัดทีมวิจัยจำแนกตามลักษณะของทีมวิจัยและการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบการจัดทีมวิจัยแบบผสมระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ เป็นวิธีการจัดทีมวิจัยที่พบมากที่สุด จำนวน 158 โครงการ (ร้อยละ 61.71) การจัดทีมวิจัยแบบนี้ประกอบไปด้วยนักวิชาการภายนอกพื้นที่หรือนักพัฒนาภายนอกพื้นที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย โดยมีคนในพื้นที่ที่เป็นนักวิชาการท้องถิ่น หรือชาวบ้านร่วมเป็นทีมวิจัย จำแนกรูปแบบทีมได้ 2 ลักษณะ 1) การจัดทีมวิจัยผสมเป็นการจัดทีมวิจัยที่มีทั้งคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่เข้าร่วมทีมวิจัย ซึ่งต่างก็มีบทบาทอย่างเท่าเทียมโดยมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน และ 2) การจัดทีมวิจัยผสมที่มีส่วนร่วมบางส่วน เป็นการจัดทีมวิจัยที่มีทั้งคนในพื้นที่และคนนอกแต่ลักษณะการดำเนินการส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยคนนอกเป็นหลัก ในขณะที่คนในส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้ร่วมปฏิบัติการหรือเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงของการศึกษาสถานการณ์และข้อมูลพื้นฐาน

2) รูปแบบการจัดทีมวิจัยจากคนในพื้นที่ที่พบจำนวน 80 โครงการ (ร้อยละ 31.25) เป็นการจัดทีมวิจัยที่มีเฉพาะคนในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการวิจัย จำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ทีมวิจัยไต่บ้านล้วน มีนักวิจัยที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ล้วน โดยไม่มีนักวิชาการหรือนักพัฒนาภายนอกมาร่วมเป็นนักวิจัย ทีมวิจัยนักวิชาการท้องถิ่นและไต่บ้าน การจัดทีมลักษณะนี้มีนักวิจัยอยู่หนึ่งส่วนร่วมเป็นนักวิจัย ได้แก่ นักวิชาการท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในพื้นที่อีกส่วนหนึ่งเป็นชาวบ้านเข้ามาร่วมเป็นนักวิจัย และลักษณะสุดท้ายคือ ทีมวิจัยนักวิชาการท้องถิ่นเป็นการจัดทีมที่เป็นนักวิชาการท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ไม่มีชาวบ้านร่วมในทีมวิจัย

3) รูปแบบการจัดทีมวิจัยเฉพาะกิจจากภายนอก เป็นวิธีการจัดการวิจัยที่พบน้อยที่สุด เพียงจำนวน 18 โครงการ (ร้อยละ 7.03) การจัดทีมวิจัยที่ไม่มีคนในร่วมด้วยแต่คนในจะเป็นผู้ให้ข้อมูลและเป็นผู้ร่วมปฏิบัติการภายใต้กิจกรรมที่นักวิจัยจากภายนอกเป็นผู้กำหนด ทีมวิจัยลักษณะนี้มีปัญหาความต่อเนื่องของการทำงานต่อในพื้นที่เนื่องจากนักวิจัยเป็นคนภายนอกทั้งหมด แต่เนื่องจากในช่วงของการวิจัยและการปฏิบัติการมีผู้นำหลักของชุมชนเข้าร่วมทำให้งิจกรรมพอขยายต่อเนื่องได้แต่ไม่สอดคล้องสนิทแนบอย่างชัดเจน

เมื่อจำแนกตามกลุ่มประเด็น พบว่ารูปแบบการจัดทีมวิจัยแบบผสมระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ของกลุ่มประเด็นชุมชนกับการจัดการทรัพยากรมีมากที่สุด จำนวน 50 โครงการ (ร้อยละ 19.53) และกลุ่มประเด็นการศึกษากับชุมชน จำนวน 25 โครงการ (ร้อยละ 9.77) สำหรับรูปแบบการจัดทีมวิจัยจากคนในพื้นที่ของกลุ่มประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน จำนวน 22 โครงการ (ร้อยละ 8.59) กลุ่มประเด็นเด็ก เยาวชน และครอบครัว จำนวน 21 โครงการ (ร้อยละ 8.20) ส่วนรูปแบบการจัดทีมวิจัยเฉพาะกิจจากภายนอกกลุ่มประเด็นชุมชนกับการจัดการทรัพยากร จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73) กลุ่มประเด็นเด็ก เยาวชน และครอบครัว จำนวน 4 โครงการ (ร้อยละ 1.56) (ดังตารางที่ 6)

5. การพัฒนาโครงการวิจัย มีกระบวนการดังนี้

ขั้นแรกการร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและคำถามการวิจัย เป็นกระบวนการทำงานร่วมระหว่างนักวิจัยหลัก นักวิจัยไพบ้าน ผู้นำชาวบ้านในพื้นที่และผู้ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือ พี่เลี้ยง เริ่มพัฒนาโครงการโดยวิธีการแบบแรกให้พื้นที่เสนอประเด็นที่ตนเองสนใจมาแล้วลงไปร่วมพัฒนามีจำนวน 153 โครงการ (ร้อยละ 59.76) และวิธีการลงไปพูดคุยและกระตุ้นการวิจัยให้เกิดขึ้นแล้วร่วมพัฒนาโจทย์วิจัยจำนวน 103 โครงการ (ร้อยละ 40.23) โดยเฉพาะการตั้งโจทย์ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ที่ต้องการแสวงหาคำตอบ

ขั้นที่สองการพัฒนาความคิดเชิงหลักการ การดำเนินการขั้นนี้มีการดำเนินการสำหรับบางโครงการ ที่ต้องนำเสนอเอกสารเชิงหลักการเพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาก่อนจะเริ่มพัฒนาข้อเสนอโครงการ แต่ในส่วนหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ไม่ได้กำหนดการทำเอกสารเชิงหลักการไว้ จำนวน 49 โครงการ (ร้อยละ 19.14)

ขั้นที่สามการพัฒนาข้อเสนอโครงการ การพัฒนาข้อเสนอโครงการส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเป็นทีม โดยจัดกระบวนการให้มีการเขียนเค้าโครงการวิจัยและการลงไปหนุนช่วยการเขียนในพื้นที่เพื่อให้เห็นภาพของกระบวนการที่ค้นหาความรู้ได้ กระบวนการนี้ใช้เวลาค่อนข้างนานแทบทุกโครงการเพราะมักมีการแก้ไขหลายรอบในระดับผู้ประสานงานวิจัยหรือพี่เลี้ยง นอกจากนี้เมื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการของหน่วยประสานงานในพื้นที่แล้วก็ยังมีการแก้ไขอีก ซึ่งผู้ประสานงานหรือพี่เลี้ยงยังต้องลงไปหนุนช่วยเพิ่มเติมมีจำนวน 256 โครงการ (ร้อยละ 100.0)

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัย และการพัฒนาโครงการวิจัย พบว่า กลุ่มเนื้อหางานวิจัยที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร พัฒนาโครงการวิจัยโดยการร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและคำถามการวิจัย โดยพื้นที่เสนอประเด็นที่ตนเองสนใจ จำนวน 43 โครงการ (ร้อยละ 16.79) และใช้การพูดคุยและกระตุ้นการวิจัยให้เกิดขึ้น จำนวน 20 โครงการ (ร้อยละ 7.81) การพัฒนาความคิดเชิงหลักการ จำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.68) และใช้วิธีการพัฒนาข้อเสนอโครงการ จำนวน 63 โครงการ (ร้อยละ 24.61)

กลุ่มเนื้อหาเกษตรกรรมยั่งยืน พัฒนาโครงการวิจัยโดยการร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและคำถามการวิจัย โดยพื้นที่เสนอประเด็นที่ตนเองสนใจ จำนวน 14 โครงการ (ร้อยละ 5.46) และใช้การพูดคุยและกระตุ้นการวิจัยให้เกิดขึ้น จำนวน 24 โครงการ (ร้อยละ 9.37) การพัฒนาความคิดเชิงหลักการ จำนวน 5 โครงการ (ร้อยละ 1.95) และใช้วิธีการพัฒนาข้อเสนอโครงการ จำนวน 38 โครงการ (ร้อยละ 14.84)

กลุ่มเนื้อหางานวิจัยเด็ก เยาวชน และครอบครัว พัฒนาโครงการวิจัยโดยการร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและคำถามการวิจัย โดยพื้นที่เสนอประเด็นที่ตนเองสนใจ จำนวน 24 โครงการ (ร้อยละ 9.37) และใช้การพูดคุยและกระตุ้นการวิจัยให้เกิดขึ้น จำนวน 11 โครงการ (ร้อยละ 4.29) การพัฒนาความคิดเชิงหลักการ จำนวน 6 โครงการ (ร้อยละ 2.34) และใช้วิธีการพัฒนาข้อเสนอโครงการ จำนวน 35 โครงการ (ร้อยละ 13.67) (ดังตารางที่ 7)

6. ประเด็นและปัญหาการวิจัย

ประเด็นและปัญหาการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลจากนโยบายของรัฐมากที่สุดจำนวน 125 โครงการ (ร้อยละ 48.82) ประเด็นปัญหาที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่นมากจำนวน 103 โครงการ (ร้อยละ 40.23) และการกำหนดปัญหาจากบุคคลภายนอกจำนวน 28 โครงการ (ร้อยละ 10.93)

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัยชุมชนกับการจัดการทรัพยากรมีประเด็นและปัญหาการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของชุมชนมากที่สุดจำนวน 41 โครงการ (ร้อยละ 16.01) การกำหนดปัญหาจากบุคคลภายนอก จำนวน 6 โครงการ (ร้อยละ 2.34) อาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในชุมชน จำนวน 16 โครงการ (ร้อยละ 6.25)

กลุ่มเนื้อหางานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืนมีประเด็นและปัญหาการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของชุมชนมากที่สุดจำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.68) การกำหนดปัญหาจากบุคคลภายนอก จำนวน 5 โครงการ (ร้อยละ 1.95) อาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นมากที่สุดจำนวน 21 โครงการ (ร้อยละ 8.20)

กลุ่มเนื้อหางานวิจัยเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีประเด็นและปัญหาการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของชุมชนมากที่สุดจำนวน 16 โครงการ (ร้อยละ 6.25) การกำหนดปัญหาจากบุคคลภายนอก จำนวน 5 โครงการ (ร้อยละ 1.95) อาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นมากที่สุดจำนวน 14 โครงการ (ร้อยละ 5.46) (ดังตารางที่ 8)

7. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีการนำมาใช้ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากที่สุดคือ การจัดเวทีวิจัย จำนวน 63 โครงการ (ร้อยละ 24.60) การสนทนากลุ่ม จำนวน 54 โครงการ (ร้อยละ 21.09) การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 41 โครงการ (ร้อยละ 16.02) การศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า จำนวน 28 โครงการ (ร้อยละ 10.94) เทคนิค เครื่องมือแผนที่แนวคิด จำนวน 27 โครงการ (ร้อยละ 10.55) ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีน้อยที่สุดคือ การทดลอง จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73)

เมื่อตามกลุ่มประเด็นพบว่า วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากที่สุดคือ ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร ใช้วิธีการจัดเวทีวิจัย จำนวน 18 โครงการ (ร้อยละ 7.03) การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 โครงการ (ร้อยละ 5.86) การสนทนากลุ่ม จำนวน 13 โครงการ (ร้อยละ 5.08)

กลุ่มประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนใช้วิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 โครงการ (ร้อยละ 4.69) การจัดเวทีวิจัย จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73) การสำรวจ จำนวน 4 โครงการ (ร้อยละ 1.56)

กลุ่มประเด็นเด็ก เยาวชน และครอบครัวใช้วิธีการสนทนากลุ่มและการจัดเวทีวิจัย จำนวน 8 โครงการ (ร้อยละ 3.15) เท่ากัน เทคนิค เครื่องมือ แผนที่แนวคิด จำนวน 7 โครงการ (ร้อยละ 2.73) (ดังตารางที่ 9)

8. การสรุปผลการวิจัยก่อนนำไปใช้ประโยชน์

เมื่อทำการวิจัยแล้วเสร็จ ก่อนจะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์จะมีการถอดบทเรียนเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายและเพื่อพัฒนาโครงการวิธีการที่ใช้มากที่สุดคือ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลจำนวน 110 โครงการ (ร้อยละ 42.97) การสนทนากลุ่มจำนวน 67 โครงการ (ร้อยละ 26.17) และการศึกษาดูงานจำนวน 33

โครงการ (ร้อยละ 12.89) เมื่อจำแนกตามกลุ่มเนื้อหางานวิจัยพบว่า กลุ่มเนื้อหางานวิจัยชุมชนกับการจัดการทรัพยากรมีการใช้วิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลมากที่สุดจำนวน 36 โครงการ (ร้อยละ 14.06) การสนทนากลุ่ม 22 โครงการ (ร้อยละ 8.59) กลุ่มเนื้อหางานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืน ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน 14 โครงการ (ร้อยละ 5.46) และกลุ่มเนื้อหางานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน ใช้วิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล จำนวน 14 โครงการ (ร้อยละ 5.46) (ดังตารางที่ 10)

9. องค์ความรู้แต่ละกลุ่มประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือในแต่ละกลุ่มเนื้อหางานวิจัย สรุปได้ดังนี้

9.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดแนวทางหรือแผนงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว การหาแนวทางจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในระดับชุมชนทำให้ชุมชนมีความเข้าใจแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน สถานการณ์ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวการวางแนวทางจัดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวระดับชุมชนที่เหมาะสมของชุมชนแต่ละแห่งและสามารถนำไปทดลองปฏิบัติได้ แนวโน้มปัญหาจากการท่องเที่ยวของชุมชน แนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่จะนำไปสู่การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความเชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนและช่วยลดความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐ

9.2 การศึกษากับชุมชน องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครู และกระบวนการนิเทศให้สอดคล้องกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาผลการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ การเชื่อมโยงองค์ความรู้และความต้องการของชุมชนในการจัดการศึกษาและมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและเป็นการจัดกระบวนการศึกษาเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นวิถีชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใกล้ตัวในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกระบวนการเรียนรู้และรวบรวม องค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของชุมชนการพัฒนารูปแบบ/หลักสูตรการอบรมรวมทั้งหลักสูตรท้องถิ่นที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

9.3 การบริหารจัดการท้องถิ่น องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การศึกษารูปแบบในการป้องกันและเฝ้าระวัง การพัฒนาเครือข่ายขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรภาพการแก้ไขปัญหาขยะ โดยการค้นหารูปแบบการจัดการในแต่ละชุมชน การเข้ามีส่วนร่วมในการทำงานกับองค์กรบริหารส่วนตำบล การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมอาชีพเกษตรบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน การถอดบทเรียนของการฝึกอบรมหรือจะเป็นแนวทางการทำงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

9.4 ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การหารูปแบบในการจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การหารูปแบบในการพัฒนาและขยายเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนไปสู่ชุมชนอื่น ๆ การศึกษากระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ในการฟื้นฟูทรัพยากรในชุมชน และการศึกษากลไกการจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชนและเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับชุมชน/ตำบล ซึ่งในความหมายของการจัดการทรัพยากรจะมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไป โดยหมายถึงการจัดการป่าชุมชน การจัดการลุ่มน้ำ การอนุรักษ์พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ เป็นต้น

9.5 เศรษฐกิจชุมชน องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การศึกษารูปแบบ/เงื่อนไข/ปัจจัย และกลไกที่ใช้ในการจัดการกองทุนชุมชน ศึกษาปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่ม/องค์กรทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนประสบความสำเร็จศึกษารูปแบบการบริหารและการจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ การศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่ต้องการของผู้ผลิตตลาดและผู้บริโภค การศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน การหารูปแบบ/แนวทางและกลไกในการสนับสนุนเครือข่ายของกลุ่ม/องค์กรทางด้านเศรษฐกิจชุมชนศึกษาศักยภาพ/เงื่อนไขของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

9.6 การวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การสร้างเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในระดับภาคพัฒนากระบวนการผลิต การตลาด การจัดการวัตถุดิบในการผลิตผ้าทอย้อมสีธรรมชาติพัฒนากระบวนการย้อมสีผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติและการบริหารจัดการวัตถุดิบที่ใช้ในการย้อมสีธรรมชาติการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในการย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติ การขยายเครือข่ายการเรียนรู้การทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีในชุมชนไปสู่กลุ่มอื่นๆ

9.7 เกษตรกรรมยั่งยืน องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การรวบรวม ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องเกษตรทางเลือก/เกษตรกรรมยั่งยืนที่มีอยู่ในชุมชน การหา รูปแบบ/กระบวนการผลิต/มาตรฐานและระบบการตลาดที่เหมาะสมกับผลผลิตการเกษตร ในชุมชน หารูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรชุมชนทางด้านการเกษตร ค้นหารูปแบบความร่วมมือของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรมยั่งยืนและกระบวนการพัฒนา เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการ ยอมรับระบบเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรในชุมชน การรวบรวมองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาผลผลิตการเกษตรในชุมชนและนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยาย ผลเพื่อใช้กับชุมชนอื่นต่อไป การค้นหารูปแบบและกระบวนการในการปรับเปลี่ยนระบบ การผลิตที่จะนำไปสู่การลด ละ เลิกการใช้สารเคมีของเกษตรกรในชุมชน การศึกษา หาแนวทาง/รูปแบบในการนำเอาเศษเหลือจากผลผลิตทางการเกษตรกลับมาใช้ให้เป็น ประโยชน์ต่อกระบวนการผลิตทางการเกษตร

9.8 สุขภาพหมอมือเมืองและสมุนไพร องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาเพื่อยกระดับแพทย์พื้นบ้าน การรวบรวมองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านเพื่อนำไป สร้างเป็นตำรากลางสำหรับใช้ในการศึกษา อ้างอิงและสืบทอดการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ด้านสุขภาพและองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนทั้งชุมชนพื้นราบและ ชนเผ่าการหาแนวทางในการจัดการอนุรักษ์ พื้นฟูแหล่งสมุนไพรของชุมชน การพัฒนา เทคโนโลยีการผลิตและแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ระบบการผลิตแปรรูปสมุนไพร เครือข่าย หมอมือเมือง การส่งเสริมการดูแลสุขภาพของชุมชน การหาแนวทางในการสร้างความเข้าใจ และให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันโรค การหารูปแบบการจัดการสวัสดิการ ด้านสุขภาพโดยชุมชน

9.9 เด็ก เยาวชนและครอบครัว องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การเสริม และพัฒนาศักยภาพของแกนนำเด็กและเยาวชนให้มีความรู้และทักษะในกระบวนการ พัฒนาแบบมีส่วนร่วมหารูปแบบและกลไกในการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนและกลุ่ม องค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของ เยาวชนกับองค์กรชุมชนและหน่วยงานของรัฐ การศึกษาสถานการณ์ กลไกและ กระบวนการที่จัดการในประเด็นเฉพาะที่เกิดขึ้นในสังคม การสร้างความตระหนักและ ปลุกจิตสำนึกของคนในชุมชนในการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชน

9.10 ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น องค์ความรู้ที่ศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านและหารูปแบบ ในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การหารูปแบบการพัฒนาศิลปะ การแสดงในภาคอีสาน การหารูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่นเพื่อจัดทำเป็น หลักสูตร เป็นต้น การศึกษาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ศิลปะ วัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือสร้างให้เกิดกระบวนการ การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้นิทานชุมชนเป็นสื่อกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การค้นหากระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาและหาวิธีการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่มีหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนได้เข้ามาศึกษาและใช้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา การวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็ เป็นรูปแบบการวิจัยอีกรูปแบบหนึ่งที่นำมาใช้ และการก่อตัวของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่อนข้างช้า พื้นที่การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ส่วนใหญ่ทำโดย กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ จำนวน 90 โครงการ โดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัด ขนาดใหญ่ในภูมิภาคนี้ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วยจังหวัด ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด จำนวน 72 โครงการ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ จำนวน 48 โครงการ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย จังหวัดอุดรธานี หนองคาย เลย จำนวน 33 โครงการตามลำดับ ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการทำวิจัย เพื่อท้องถิ่นน้อยที่สุดคือ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร มีจำนวน 13 โครงการ

กลุ่มเนื้อหางานวิจัยหลักที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร การเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร และเด็ก เยาวชน และ ครอบครัว จะเห็นได้ว่าเนื้อหางานวิจัยมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและ ท้องถิ่น ทั้งนี้ประเด็นวิจัยชุมชนกับการจัดการทรัพยากร ในความหมายของการจัดการ ทรัพยากรมีความแตกต่างหลากหลาย โดยหมายถึง การจัดการป่าชุมชน การจัดการ

ลุ่มน้ำ การจัดการพื้นที่และดิน การอนุรักษ์พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ เป็นต้น และ จากสภาพการณ์ปัจจุบันของทรัพยากรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากนโยบายของรัฐ ได้แก่ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออก เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ส่งผลต่อการขยายพื้นที่ในการปลูก มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ดันน้ำลำธาร พื้นที่และดินถูกทำลาย ประกอบกับพื้นที่ดินส่วนใหญ่เป็นทราย สภาพอากาศแห้งแล้ง เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรของชุมชนและท้องถิ่น จึงเป็นผลให้เกิดการวิจัยค้นหาทางเลือกและทางออกของการจัดการทรัพยากร ซึ่งมีความสอดคล้องกับเนื้อหาองค์ความรู้ในการวิจัย ในการหารูปแบบการจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนไปสู่ชุมชนอื่น ๆ การศึกษาระบบการเรียนรู้และองค์ความรู้ในการฟื้นฟูทรัพยากรในชุมชน และการศึกษากลไกการจัดการกลุ่ม องค์กรชุมชนและเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นต้น

สถานการณ์ปัญหาวิจัยดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัวของชุมชนและท้องถิ่น ประกอบกับอาชีพของคนในชุมชนและท้องถิ่นยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นวิถีการผลิตของท้องถิ่นและชุมชนที่พยายามในการพึ่งพาตนเอง จึงเป็นผลให้เกิดการรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องเกษตรทางเลือก เกษตรกรรมยั่งยืนที่มีอยู่ในชุมชน การหารูปแบบกระบวนการผลิต มาตรฐานและระบบการตลาดที่เหมาะสมกับผลผลิตการเกษตรในชุมชน หารูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กรชุมชนทางด้านการเกษตรค้นหาแบบความร่วมมือของกลุ่มองค์กรเกษตรกรรมยั่งยืนและกระบวนการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการยอมรับระบบเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรในชุมชน การรวบรวมองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาลผลิตการเกษตรในชุมชนและนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยายผลเพื่อใช้กับชุมชนอื่น

นอกจากนี้ชุมชนและท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนในสังคมท้องถิ่น โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และครอบครัวโดยการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของแกนนำเด็กและเยาวชนให้มีความรู้และทักษะในกระบวนการการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การหารูปแบบและกลไกในการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนและกลุ่มองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนกับองค์กรชุมชนและหน่วยงานของรัฐ การศึกษาสถานการณ์ กลไกและกระบวนการที่จัดการในประเด็นเฉพาะที่เกิดขึ้นในสังคมและการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนในการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชน

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามกระบวนการวิธีวิทยาวิจัยท้องถิ่น ประเด็นปัญหาการวิจัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น กระบวนการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ใช้วิธีวิทยาวิจัยท้องถิ่นที่มีการผสมผสานหลากหลายวิธีการเข้าด้วยกัน คุณลักษณะของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นส่วนใหญ่มีลักษณะผลงานวิจัยเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนการฟื้นฟู อนุรักษ์ องค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ภูมิปัญญา กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน การพัฒนาอาชีพ และสร้างอาชีพ การจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนรู้ และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังมีการบวนการสร้างฐานคิดหรือกรอบแนวคิดการวิจัยที่ผสมผสานกันหลายวิธี ตั้งอยู่บนฐานปรากฏการณ์และประสบการณ์ และทฤษฎี เช่น ประเด็นชุมชนกับการจัดการทรัพยากร โดยโครงการวิจัยใช้ทั้งฐานปรากฏการณ์ และทฤษฎี สำหรับวิธีการวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม วิจัยเชิงปฏิบัติการ วิจัยเชิงคุณภาพ ตามลำดับและใช้วิธีการที่ผสมผสานกัน ไม่ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง

กระบวนการเตรียมการวิจัย การจัดทีมวิจัยโดยการวิจัยแบบผสมระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ เป็นวิธีการจัดทีมวิจัยประกอบไปด้วยนักวิชาการภายนอกพื้นที่ หรือนักพัฒนาภายนอกพื้นที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย โดยมีคนในพื้นที่ที่เป็นนักวิชาการท้องถิ่น หรือชาวบ้านร่วมเป็นทีมวิจัย ลักษณะการจัดทีมวิจัยผสมเป็นการจัดทีมวิจัยที่มีทั้งคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่เข้าร่วมทีมวิจัย ซึ่งต่างก็มีบทบาทอย่างเท่าเทียมโดยมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน และการจัดทีมวิจัยผสมที่มีส่วนร่วมบางส่วน เป็นการจัดทีมวิจัยที่มีทั้งคนในและคนนอกแต่ลักษณะการดำเนินการส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยคนนอกเป็นหลัก ในขณะที่คนในส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้ร่วมปฏิบัติการหรือเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงของการศึกษาสถานการณ์และข้อมูลพื้นฐาน การจัดทีมวิจัยรูปแบบนี้มีข้อดีคือ การวิเคราะห์ข้อมูลได้มุมมองที่หลากหลาย และการปฏิบัติการต่อเนื่องจากโครงการวิจัยที่แล้วเสร็จยังสามารถดำเนินการได้ แต่ก็มีข้อเสียในการประสานงานระหว่างคนนอกและคนใน นอกจากนี้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังมีกระบวนการเตรียมการวิจัยในรูปแบบการจัดทีมวิจัยจากคนในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการวิจัย ได้แก่ ทีมวิจัยไทบ้านล้วน มีนักวิจัยที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ล้วน โดยไม่มีนักวิชาการหรือนักพัฒนาภายนอกมาร่วมเป็นนักวิจัย ทีมวิจัย นักวิชาการท้องถิ่นและไทบ้าน การจัดทีมลักษณะนี้มีนักวิจัยอยู่หนึ่งส่วนร่วมเป็น

นักวิจัย ได้แก่ นักวิชาการท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในพื้นที่ อีกส่วนหนึ่ง เป็นชาวบ้านเข้ามาร่วมเป็นนักวิจัย และลักษณะสุดท้ายคือที่มวิจัยนักวิชาการท้องถิ่นเป็นการจัดทีมที่เป็นนักวิชาการท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ไม่มีชาวบ้านร่วมในที่มวิจัยการจัดทีมวิจัยรูปแบบนี้มีข้อดีคือ คนในจะทราบปัญหาและให้ข้อมูลที่ตรงกับประเด็นการวิจัยได้ดี และโครงการวิจัยสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง แต่ก็มข้อเสียในการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลรายงานการวิจัยที่อาจจะได้มุมมองที่ไม่หลากหลาย

การพัฒนาโครงการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นกระบวนการร่วมระหว่างทีมสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเป็นหน่วยประสานงานวิจัยในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewsong; et al. (2006) กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัยเริ่มจากการให้พื้นที่ ชุมชน เสนอประเด็นที่ตนเองสนใจมาแล้วลงไปร่วมพัฒนาและวิธีการลงไปพูดคุยและกระตุ้นการวิจัยให้เกิดขึ้น แล้วร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย โดยเฉพาะ การตั้งโจทย์ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ที่ต้องการแสวงหาคำตอบ บางโครงการมีการดำเนินการหลายรอบกว่าจะได้ข้อสรุปพร้อมขึ้นที่สองการพัฒนาความคิดเชิงหลักการ (Concept Paper) ขึ้นที่สามการพัฒนาข้อเสนอโครงการ (Research Proposal) การพัฒนาข้อเสนอโครงการส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเป็นทีม โดยจัดกระบวนการให้มีการเขียนเค้าโครงการวิจัยและ กระบวนการนี้แก้ไขในระดับผู้ประสานงานวิจัยหรือพี่เลี้ยง และนำเสนอต่อคณะกรรมการของหน่วยประสานงานในพื้นที่พิจารณาก่อนการขออนุมัติเป็นทางการจากสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเด็นและปัญหาการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย การดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลจากนโยบายของรัฐมากที่สุด ประเด็นปัญหาที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่น และการกำหนดปัญหาจากบุคคลภายนอก

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเห็นได้ว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นใช้วิธีการจัดเวทีวิจัยวิธีการเช่นนี้ชาวบ้านเรียกว่า การโสเหล่ เป็นวิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างคนในกลุ่มที่มีทั้งนักวิจัยและคนอื่นๆ ใช้มากเกือบทุกโครงการ บางโครงการจัดระบบการพูดคุยในเวทีแบบเป็นทางการคล้ายกับ การสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม หรือการสนทนากลุ่ม (Focus groups) ส่วนการสรุปผลการวิจัยก่อนนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ เมื่อทำการวิจัยแล้วเสร็จ ก่อนจะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์จะมีการถอดบทเรียนเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายและเพื่อพัฒนาโครงการ วิธีการที่ใช้มากที่สุด คือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล และการสนทนากลุ่ม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับพื้นที่การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรส่งเสริมและกระตุ้นให้ชุมชนและท้องถิ่นนำสภาพและปัญหาการทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและชุมชนด้วยตนเอง และให้กระจายทั่วทุกท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ที่มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร และติดตามประเมินผลวิจัยที่ได้จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สามารถนำไปแก้ปัญหาลocal และชุมชนได้อย่างยั่งยืน และใช้เป็นตัวแบบ (Model) ในการนำไปประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นและชุมชนอื่น

เอกสารอ้างอิง

- Broughton, V. (2008). A Faceted classification as the basis of a faceted terminology: Conversion of a classified structure to thesaurus format in the Bliss Bibliographic Classification. **Axiomathes**, 18, 193-210.
- Chinawong, K. (2005). **Trail of southern community- base research : Intellectual process driven (Highlights include the shift to local research in the south since May 2000- June2003)**. (In Thai). Chiang Mai : Thailand Research Fund.
- Ganjanapan, A. (2001). **How complexes in the research community : The dynamics and potential of community development**. (In Thai). Bangkok: Thailand Research Fund.
- Hjorland, B. (2008). What is knowledge organization (KO). **Knowledge Organization**, 35(2/3), 86-101.
- Kumar, S. (1995). **Content analysis of journal literature in library and information science from June 1994 – June 1995**. Washington, DC: The Educational Resources Information Center.
- Kaewsong, B. et al. (2006). **Synthesis power of the northeast regional research**. (In Thai). Bangkok: Thailand Research Fund.

- Taylor, A. G. (1999). **The organization of information**. Englewood, Colo.: Libraries Unlimited.
- Thailand Research Fund. (2002). **Community-based research: Intellectual foundations of power**. (In Thai). Chiang Mai: TRF.
- Thailand Research Fund, Community-based Research Division. (2009). **Community-based Research**. Retrieved April, 2009, from <http://elibrary.trf.or.th>
- Thailand Research Fund. (2011). Community-base research. **Thailand Research Fund Newsletter**.12,6 : 2-3.

ตารางที่ 1 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามกลุ่มประเด็นเพื่อหาและวิธีเผยแพร่

กลุ่มประเด็น	ปีเผยแพร่												รวม
	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2 (0.78)	-	1 (0.39)	-	2 (0.78)	-	-	2 (0.78)	2 (0.78)	-	-	-	9 (3.51)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	-	-	1 (0.39)	1 (0.39)	-	-	-	1 (0.39)	4 (1.56)	2 (0.78)	1 (0.39)	-	10 (3.90)
การวิจัยเรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัว	-	-	1 (0.39)	-	1 (0.39)	-	-	4 (1.56)	21 (8.20)	5 (1.95)	3 (1.17)	-	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มสวามิภักดิ์	-	-	-	-	1 (0.39)	-	-	-	-	-	-	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	-	1 (0.39)	2 (0.78)	-	2 (0.78)	-	6 (2.34)	3 (1.17)	3 (1.17)	7 (2.73)	3 (1.17)	1 (0.39)	28 (10.93)
เกษตรกรรมยั่งยืน	1 (0.39)	-	-	-	7 (2.73)	-	1 (0.39)	2 (0.78)	14 (5.47)	9 (3.52)	3 (1.17)	1 (0.39)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	-	-	5 (1.95)	3 (1.17)	4 (1.56)	1 (0.39)	-	14 (5.47)	20 (7.81)	11 (4.30)	4 (1.56)	1 (0.39)	63 (24.60)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	-	-	2 (0.78)	-	2 (0.78)	-	2 (0.78)	4 (1.56)	5 (1.95)	7 (2.73)	-	-	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	-	-	-	1 (0.39)	3 (1.17)	-	-	4 (1.56)	6 (2.34)	8 (3.13)	2 (0.78)	-	24 (9.37)
สุขภาพพ่อแม่และสมุนไพร	-	-	2 (0.78)	1 (0.39)	-	4 (1.56)	6 (2.34)	1 (0.39)	6 (2.34)	4 (1.56)	1 (0.39)	1 (0.39)	26 (10.15)
รวม (ร้อยละ)	3 (1.17)	1 (0.39)	14 (5.46)	6 (2.34)	22 (8.59)	5 (1.95)	15 (5.86)	35(13.67)	81 (31.64)	53 (20.70)	17 (6.64)	4 (1.56)	256 (100.00)

๒.๕๕ ตารางที่ ๒ พื้นที่การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามกลุ่มจังหวัดและกลุ่มประเด็น

[illegible]

ตารางที่ 2 พื้นที่การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามกลุ่มจังหวัดและกลุ่มประเด็น (ต่อ)

กลุ่มประเด็น	กลุ่มจังหวัด														รวม	
	กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1	กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2			กลุ่มภาคเหนือตอนกลาง			กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1				กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2				
		บุรีรัมย์ สุรินทร์ หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู	ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู		
การศึกษากับชุมชน	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	-	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39
	1 (0.39)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)
เกษตรกรรมยั่งยืน	-	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	-	0.78	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39
	2 (0.78)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	4	10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	1.56	3.91	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78	0.78
	14 (5.47)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)	4 (1.56)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	-	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	-	0.39	-	-	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39	0.39
	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)	1 (0.39)
รวม																
28 (10.96)																

ตารางที่ 2 พื้นที่การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามกลุ่มจังหวัดและกลุ่มประเด็น (ต่อ)

กลุ่มประเด็น	กลุ่มจังหวัด																รวม					
	กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1				กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2				กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1				กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2									
	อุดรธานี	หนองบัวลำภู	ขอนแก่น	มหาสารคาม	ร้อยเอ็ด	ยโสธร	ชัยภูมิ	นครราชสีมา	บุรีรัมย์	สุรินทร์	ศรีสะเกษ	อุบลราชธานี	หนองคาย	บึงกาฬ	สกลนคร	นครพนม						
เศรษฐกิจชุมชน	-	2	2	-	-	-	1	4	1	1	-	0.39	1.56	0.39	0.39	0.39	5	-	4	-	24 (9.37)	
	4	4	4	4	4	4	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	9	9	9	9	9 (3.51)	
	(1.56)	(1.56)	(1.56)	(1.56)	(1.56)	(1.56)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(2.73)	(3.51)	(3.51)	(3.51)	(3.51)		
	1	1	2	1	1	1	1	2	4	1	4	1	4	1	4	1	2	1	2	3	-	
สุขภาพหมอนเืองและสมุนไพร	0.39	-	-	0.78	0.39	-	0.39	0.78	1.56	0.39	1.56	0.39	1.56	0.39	1.56	0.39	0.78	0.78	0.39	0.78	1.17	26 (10.15)
	1	0.39	1	3	3	3	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	5 (1.95)	
	(0.39)	(0.39)	(0.39)	(1.17)	(1.17)	(1.17)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.12)	(3.52)	(3.52)	(3.52)	(3.52)		
	5	11	17	6	4	3	13	16	26	17	5	10	10	23	43	8	33	6	33	6	6	
รวมรายละ	1.95	4.30	6.64	2.34	1.17	1.56	5.07	6.25	10.15	6.64	1.95	3.90	8.98	16.79	3.12	12.89	2.34	12.89	2.34	2.34	256	
	33	33	33	33	33	33	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	90	90	90	90	100.0	
	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)	(12.89)		

ตารางที่ 3 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามลักษณะของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กลุ่มประเด็น	ลักษณะของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น *								รวม
	การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ความรู้ใหม่ ภูมิปัญญา	การมีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหา ในชุมชน	กระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชน	หลักสูตรท้องถิ่น	การพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพ	การจัด การเรียน การสอน รูปแบบการเรียนรู้	การฟื้นฟู อนุรักษ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาใน ท้องถิ่น	การพัฒนา ท้องถิ่น การพัฒนา คุณภาพชีวิต	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	-	-	-	-	1 (0.39)	-	-	8 (3.13)	9 (3.51)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	-	7 (2.73)	1 (0.39)	-	-	-	-	2 (0.78)	10 (3.90)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	2 (0.78)	11 (4.29)	8 (3.13)	2 (0.78)	-	1 (0.39)	5 (1.95)	6 (2.34)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาภาคกลุ่มสหายอมสื บรมชาติ	-	-	-	-	-	-	1 (0.39)	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	-	2 (0.78)	8 (3.13)	4 (1.56)	-	9 (3.51)	4 (1.56)	1 (0.39)	28 (10.93)
เกษตรกรรมยั่งยืน	12 (4.68)	8 (3.13)	5 (1.95)	-	2 (0.78)	-	6 (2.34)	5 (1.95)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	13 (5.07)	23 (8.98)	9 (3.51)	-	-	-	12 (4.68)	6 (2.34)	63 (24.60)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	2 (0.78)	3 (1.17)	3 (1.17)	-	1 (0.39)	-	12 (4.68)	1 (0.39)	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	2 (0.78)	7 (2.73)	2 (0.78)	-	7 (2.73)	-	1 (0.39)	5 (1.95)	24 (9.37)
สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร	6 (2.34)	3 (1.17)	-	-	-	-	10 (3.90)	7 (2.73)	26 (10.15)
รวม (ร้อยละ)	37 (14.45)	64 (25.00)	36 (14.06)	6 (2.34)	11 (4.29)	10 (3.90)	51 (19.92)	41 (16.01)	256 (100.0)

ตารางที่ 4 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามประเด็นและการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

กลุ่มประเด็น	การสร้างฐานคิดหรือกรอบแนวคิดการวิจัย		รวม
	ปรากฏการณ์และประสบการณ์	ความคิดเชิงทฤษฎี	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9 (3.51)	-	9 (3.51)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	8 (3.12)	2 (0.78)	10 (3.90)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	30 (11.71)	5 (1.95)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มสหายสัมพันธ์	1 (0.39)	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	24 (9.37)	4 (1.56)	28 (10.93)
เกษตรกรรมยั่งยืน	36 (14.06)	2 (0.78)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	52 (20.31)	11 (4.29)	63 (24.60)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	18 (7.03)	4 (1.56)	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	22 (8.59)	2 (0.78)	24 (9.37)
สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร	24 (9.37)	2 (0.78)	26 (10.15)
รวม (ร้อยละ)	224 (87.50)	32 (12.50)	256 (100.0)

ตารางที่ 5 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามวิธีการวิจัย

กลุ่มประเด็น	วิธีการวิจัย *			รวม
	การวิจัยเชิงคุณภาพ	การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	การวิจัยแบบมีส่วนร่วม	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4 (1.56)	-	5 (1.95)	9 (3.51)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	2 (0.78)	4 (1.56)	4 (1.56)	10 (3.90)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	8 (3.12)	12 (4.68)	15 (5.85)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาภาคกลุ่มสหายสัมพันธ์ธรรมชาติ	-	-	1 (0.39)	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	4 (1.56)	12 (4.68)	12 (4.68)	28 (10.93)
เกษตรกรรมยั่งยืน	5 (1.95)	7 (2.73)	26 (10.15)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	5 (1.95)	23 (8.98)	35 (13.67)	63 (24.60)
ศิลปะ วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3 (1.17)	6 (2.34)	13 (5.07)	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	3 (1.17)	10 (3.90)	11 (4.29)	24 (9.37)
สุขภาพพ่อแม่เมืองและสมุนไพร	5 (1.95)	8 (3.12)	13 (5.07)	26 (10.15)
รวม (ร้อยละ)	39 (15.23)	82 (32.03)	135 (52.73)	256 (100.0)

ตารางที่ 6 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามการจัดทีมวิจัย

กลุ่มประเด็น	การจัดทีมวิจัย			รวม
	รูปแบบที่ 1 การจัดทีมวิจัยจากคนในพื้นที่	รูปแบบที่ 2 การจัดทีมวิจัยแบบผสมระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่	รูปแบบที่ 3 การจัดทีมวิจัยเฉพาะกิจจากภายนอก	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5 (1.95)	3 (1.17)	1 (0.39)	9 (3.52)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	4 (1.56)	4 (1.56)	2 (0.78)	10 (3.91)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	21 (8.20)	10 (3.91)	4 (1.56)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มสหาย้อมสี่ธรรมชาติ	-	1 (0.39)	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	3 (1.17)	25 (9.77)	-	28 (10.94)
เกษตรกรรมยั่งยืน	22 (8.59)	15 (5.86)	1 (0.39)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	6 (2.34)	50 (19.53)	7 (2.73)	63 (24.61)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	11 (4.30)	8 (3.13)	3 (1.17)	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	4 (1.56)	20 (7.81)	-	24 (9.38)
สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร	4 (1.56)	22 (8.59)	-	26 (10.16)
รวม (ร้อยละ)	80 (31.25)	158 (61.72)	18 (7.03)	256 (100.0)

ตารางที่ 7 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามการพัฒนาโครงการวิจัย

กลุ่มประเด็น	การพัฒนาโครงการวิจัย					รวม
	การร่วมพัฒนาโครงการวิจัย		การพัฒนาความคิดเชิงหลักการ	การพัฒนาข้อเสนอโครงการ		
	และคำถามการวิจัย					
	พื้นที่เสนอประเด็นที่ตนเองสนใจ	พูดคุยและกระตุ้นการวิจัยให้เกิดขึ้น				
		6 (2.34)	3 (1.17)	2(0.78)	9 (3.52)	9 (3.52)
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		7(2.73)	3 (1.17)	7(2.73)	10 (3.91)	10 (3.91)
การบริหารจัดการท้องถิ่น		24(9.37)	11 (4.29)	6 (2.34)	35 (13.67)	35 (13.67)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว			-	-	1 (0.39)	1 (0.39)
การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มสายอาชีพสตรี ธรรมชาติ		17(6.64)	11 (4.29)	8(3.12)	28 (10.94)	28 (10.94)
การศึกษากับชุมชน		14(5.46)	24 (9.37)	5(1.95)	38 (14.84)	38 (14.84)
เกษตรกรรมยั่งยืน		43(16.79)	20 (7.81)	12(4.68)	63 (24.61)	63 (24.61)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร		14(5.46)	8 (3.12)	4(1.56)	22 (8.59)	22 (8.59)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น		11(4.29)	13 (5.07)	2(0.78)	24 (9.38)	24 (9.38)
เศรษฐกิจชุมชน		16(6.25)	10 (3.90)	3 (1.17)	26 (10.16)	26 (10.16)
สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร		153 (59.76)	103 (40.23)	49 (19.14)	256 (100.0)	256 (100.0)
รวม (ร้อยละ)						

ตารางที่ 8 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามประเด็นและปัญหาการวิจัย

กลุ่มประเด็น	ประเด็นและปัญหาการวิจัย			รวม
	การแก้ไขปัญหาของชุมชน	การกำหนดปัญหาจากบุคคลภายนอก	อาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในชุมชน	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4 (1.56)	1 (0.39)	4 (1.56)	9 (3.51)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	3 (1.17)	2 (0.78)	5 (1.95)	10 (3.90)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	16(6.25)	5 (1.95)	14 (5.46)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มสหาย้อมสีธรรมชาติ	1 (0.39)	-	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	14 (5.46)	3 (1.17)	11 (4.29)	28 (10.93)
เกษตรกรรมยั่งยืน	12 (4.68)	5 (1.95)	21 (8.20)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	41 (16.01)	6 (2.34)	16 (6.25)	63 (24.60)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	8 (3.12)	4 (1.56)	10 (3.90)	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	18 (7.03)	-	6 (2.34)	24 (9.37)
สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร	8 (3.12)	2 (0.78)	16 (6.25)	26 (10.15)
รวม (ร้อยละ)	125 (48.82)	28 (10.93)	103 (40.23)	256 (100.0)

ตารางที่ 9 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มประเด็น	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล *									รวม
	การจัดเวที วิจัย	การ สัมภาษณ์เชิง ลึก	การศึกษา ประวัติศาสตร์ นอกเล่ม	การสนทนา กลุ่ม	เทคนิคเครื่อง มือแผนที่ ความคิด	การสังเกต	การศึกษา ดูงาน	การสำรวจ	การทดลอง	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3 (1.17)	1 (0.39)	-	2 (0.78)	1 (0.39)	-	-	2 (0.78)	-	9 (3.52)
การบริหารจัดการท้องถิ่น	4 (1.56)	2 (0.78)	-	3 (1.17)	-	-	-	1 (0.39)	-	10 (3.91)
เด็ก เยาวชน และ ครอบครัว	8 (3.13)	3 (1.17)	2 (0.78)	8 (3.13)	7 (2.73)	2 (0.78)	1 (0.39)	3 (1.17)	1 (0.39)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนากลุ่ม สหายมิตรประชาชาติ	-	-	-	1 (0.39)	-	-	-	-	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	6 (2.34)	6 (2.34)	3 (1.17)	5 (1.95)	2 (0.78)	2 (0.78)	2 (0.78)	1 (0.39)	1 (0.39)	28 (10.94)
เกษตรกรรมยั่งยืน	7 (2.73)	3 (1.17)	3 (1.17)	12 (4.69)	3 (1.17)	-	3 (1.17)	4 (1.56)	3 (1.17)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการ ทรัพยากร	18 (7.03)	15 (5.86)	5 (1.95)	13 (5.08)	4 (1.56)	5 (1.95)	2 (0.78)	-	1 (0.39)	63 (24.61)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	8 (3.13)	5 (1.95)	8 (3.13)	1 (0.39)	-	-	-	-	-	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	4 (1.56)	3 (1.17)	3 (1.17)	6 (2.34)	3 (1.17)	2 (0.78)	1 (0.39)	2 (0.78)	-	24 (9.38)
สุขภาพหมอมือเมืองและ สมุนไพร	5 (1.95)	3 (1.17)	4 (1.56)	3 (1.17)	7 (2.73)	3 (1.17)	-	-	1 (0.39)	26 (10.16)
รวม (ร้อยละ)	63 (24.60)	41 (16.02)	28 (10.94)	54 (21.09)	27 (10.55)	14 (5.47)	9 (3.52)	13 (5.08)	7 (2.73)	256 (100.0)

ตารางที่ 10 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนการถอดบทเรียนผลงานวิจัยก่อนนำไปใช้ประโยชน์

กลุ่มประเด็น	การถอดบทเรียนผลงานวิจัยก่อนนำไปใช้ประโยชน์						รวม
	การ สนทนา กลุ่ม	การจัดเวที แลกเปลี่ยน ข้อมูล	การประชุม เชิงปฏิบัติ การ	การศึกษา ดูงาน	การทดลอง ปฏิบัติการ	การตรวจ สอบข้อมูล ต่างพื้นที่	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1 (0.39)	2 (0.78)	-	4 (1.56)	-	2 (0.78)	9 (3.51)
การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	3 (1.17)	5 (1.95)	2 (0.78)	-	-	-	10 (3.90)
เด็ก เยาวชน และครอบครัว	7 (2.73)	12 (4.69)	5 (1.95)	(1.95)	3 (1.17)	3 (1.17)	35 (13.67)
การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มสาขายอมสี่ ธรรมชาติ	-	-	-	1 (0.39)	-	-	1 (0.39)
การศึกษากับชุมชน	3 (1.17)	9 (3.52)	9 (3.52)	3 (1.17)	1 (0.39)	3 (1.17)	28 (10.93)
เกษตรกรรมยั่งยืน	14 (5.47)	10 (3.91)	2 (0.78)	9 (3.52)	2 (0.78)	1 (0.39)	38 (14.84)
ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร	22 (8.59)	36 (14.06)	1 (0.39)	4 (1.56)	-	-	63 (24.60)
ศิลปะ วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	8 (3.13)	10 (3.91)	-	2 (0.78)	-	2 (0.78)	22 (8.59)
เศรษฐกิจชุมชน	6 (2.34)	14 (5.47)	2 (0.78)	2 (0.78)	-	-	24 (9.37)
สุขภาพหมอเมืองและสมุนไพร	3 (1.17)	12 (4.69)	4 (1.56)	3 (1.17)	2 (0.78)	2 (0.78)	26 (10.15)
รวม (ร้อยละ)	67(26.17)	110(42.97)	25(9.77)	33(12.89)	8 (3.13)	13(5.08)	256 (100.0)